

Владислав Шелестюк, студент

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ В ГЕОГРАФІЧНОМУ ВИМІРІ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я

Кожен народ, за винятком тих, які втратили свою Батьківщину і перебувають в діаспорі, має свою етнічну територію. Проте, не кожний регіон є територією, яка належить одному народу. Є регіони, які неодноразово змінювали своє етнічне обличчя протягом двох тисячоліть. До таких регіонів відносяться Північне Приазов'я – територія, розташована між Доном і Дніпром. На сьогоднішній день можна виділити українське Північне Приазов'я – той регіон, який входить до складу України, і невелику частину, що прилягає до Дону і належить до Росії.

Територія кожного народу має свої природні особливості і повною мірою впливає на формування ментальності. Тому в нашому дослідженні географічний простір розглядається не лише як особливість рельєфу, клімату, рослинного та тваринного світу, а і як специфічний культурний простір - адже географічно визначена територія нації розташована не у вакуумі, а в оточенні інших етносів, в оточенні інокультур. Важливість географічного простору нації у вузькому сенсі полягає в тому, що саме він найбільше (серед зовнішніх факторів) впливає на внутрішню диференціацію культури, її ціннісні орієнтири тощо. Степовий простір півдня України протягом тривалого хронологічного періоду відігравав роль просторового чи міграційного коридору, який заселявся тими чи іншими народами. Всі вони протягом тривалого часу втягувалися в різні міжетнічні контакти, що зумовило активну взаємодію культурних традицій. Ці чинники мали подвійний вплив на формування особливостей менталітету етносів, а згодом і націй: прямий (безпосередній) і опосередкований. По-перше, вони самі детермінували появу тих чи інших ментальних рис певної спільності, по-друге, самі ці чинники визначили тип господарської діяльності, соціальної структури, політичного устрою, які в свою чергу, також мали значний вплив на формування і функціонування менталітету етносів [1, с.92,93].

Світовідчуття народів Запорізького Приазов'я органічно ввійшло в ментальність їх нащадків. Національні образи світу (часто підсвідомі), стереотипи поведінки, психічні реакції або оцінки певних подій чи осіб завжди є відображенням етнічної ментальності. Етнічні зв'язки є засадничим типом суспільних відносин, адже найбільш глибоким типом ідентифікації людини є її культурна визначеність. Культурологічний аналіз етнонаціональних процесів – значить аксіологічне ставлення до діяльнісного перебування людини у світі на основі універсальних вимірів людського життя, на протизагагу тій інтелектуальній парадигмі, яка утверджує кількісні, обчислювані, калькульовані характеристики людського ставлення до навколишнього світу [2, с. 119]. З огляду на це, актуальною є необхідність політичної єдності в розбудові молодого держави поширюється на сферу духовного життя і, зокрема, на прояви етнічної специфіки в культурі і психології [3, с.119]. Різні регіональні етнічні об'єднання мають спільні істотні ментальні ознаки, котрі лише своєрідно модифікуються через форми свого вияву. Ціннісний зміст етносоціальної культури може виступати рушійною силою суспільного прогресу лише тоді, коли творчий потенціал такої культури ґрунтується на загальній системі цінностей, вироблених людством впродовж своєї історії [4, с.7]. Адже чим багатша буде культура окремого етносу, тим більше він зможе розвивати її, збагативши світову культуру всього людства, водночас більш повно актуалізуючи для себе світовий соціокультурний досвід.

Риси ментальності кожного народу унікальні, неповторні, водночас вони неодмінно втілюють у собі загальнолюдські норми і принципи, загальнолюдські ціннісні настанови [5, с. 33, 34]. Вивчаючи окремі унікальні риси характеру, варто звернути увагу на специфіку їх проявлення в різних етнічних спільнотах Запорізького Приазов'я.

Отже, прослідковується залежність етноментальних особливостей від роду й спрямованості власне трудової діяльності. Те, яким є етнос, багато в чому залежить від того, з яким екосередовищем він опосередковує себе своєю працею. Звідси можна було б зробити висновок, що етнос – поняття не тільки соціальне, а й екосоціальне, позаяк саме екосередовище задає специфічну спрямованість трудової діяльності, а отже, й усієї життєдіяльності певного етносу, утворюючи підґрунтя формування особливої ментальності останнього. Більш точно було б сказати, що саме переважний рід діяльності того чи того етносу накладає певний відбиток на його ментальні риси. Причому всередині «селянських» або «промислових» етносів можуть бути свої істотні відмінності, які знов-таки проектується на етнічний менталітет [6, с.119].

Таким чином, ментальність будь-якого етносу не є щось стале, закам'яніле, нерухоме. Навпаки, вона являє собою діяльнісний феномен. Цей діяльнісний вияв є своєрідною «оберненістю» цього етносу до всіх інших етносів (й передовсім до сусідніх), через яку відбувається «впізнавання» цього етносу всіма іншими.

Література:

1. Попов Б.В. *Життя етносу: соціокультурні норми. Навчальний посібник* / Б.В. Попов, В.О. Ігнатюк, М.Т. Степико; Міжнародний фонд «Відродження». – К.: Либідь, 1997. – 240 с.
2. Шлепаков А.М. *Етнічні меншини Східної та Центральної Європи; Компаративний аналіз становища та перспектив розвитку* / А.М. Шлепаков // Республіканська асоціація українців. – К.: Інтел, 1994. – 207 с.
3. Ситник О. М. *Духовність людини як визначальна цінність національної історіософії* / О. М. Ситник // *Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір (Мелітополь, 3-4 червня 2016 р.)* / Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького / Ред.-упорядн. : Р. І. Олексенко, М. В. Будько. – Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016 – . – Ч. 1 : *Концептуальні схеми руху особистості у смислових просторах самовизначення.* – С. 174-178.
4. Скуратівський В.А. *Етносоціальна культура як саморегульована система: навч. посіб.* / В.А. Скуратівський. – К.: КНУ ім. Т.Г. Шевченка, 1993. – 200 с.
5. Ситник О. М. *Формування та еволюція ідеологічних концепцій національно-державницького спрямування в Україні (від початку ХІХ ст. – до 1939 р.)* : монографія / О. М. Ситник. – Донецьк : «Нуолідж» (Донецька філія), 2009. – 549 с.
6. Нельга О.В. *Теорія етносу: Курс лекцій* / О.В. Нельга. – К., 1997. – 368 с.